

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	---	---

Ki a világteremtés hajnalán a mélységes vízár rakoncátlan, zúgó hullámainak színe fölött lebegettél s az élettelen ösanyagba csodálatos léterőt lehettél, hogy a sötétség burokjából kibontakozzék s bámulatos változatosságban, ékes rendben, időről időre, többről többre fejlődjék s tökéletesbüljön a mindenség . . . *Jövel Szentlélek!*

Ki a világmegváltás üdvtényének páratlan mozzanatánál, a megnyilatkozott égboltozatból szelid galamb alakjában leszállottál, hogy a halál és kárhozat mélyeire alámerült, de mindenható erejének látható zálogául újból felemelkedett Idvezítővel, az Isten ama szent Fiával maradj örökkön örökké, fentartva, gyarapítva, megdicsőítve a kegyelem országát . . . *Jövel Szentlélek!*

Ki az első pünköszt idején, megdicsőült Megváltónk ígérete szerint, a szellemerkölcsi világ ujjászülése végett a bűn miatt bánkódó és váltság után epekedő szívekbe beköltözél s az apostolokat égi csodás nyelvekkel hirdetett bizonyágtételre képesítetted, hogy vigasztalás, békesség éltesse, igazság és szabadság vezérleje s az idvesség reménysége boldogítsa e föld minden hívő vándorát . . . *Jövel Szentlélek!*

Te vagy a bölcseségnek és értelemnek Lelke, a kinek ihletése nélkül homályban bolyongunk, eltévedünk az állami, vallási, erkölcsi, társadalmi élet bármely térein; de ha *Te* világoatsz előttünk, tisztán látjuk, mi a jó, a nemes, a szent s igaz és iszonyodunk a bűn rútságától, a nemtelen önzés kísértéseitől, meg a romlottság és kárhozat kavargó örvényétől.

Te vagy a tanácsnak és hatalomnak Lelke, a ki a fogalmak zürzavara s a válságos életviszonyok közepett mindig és mindenütt biztos kalauzként irányítod értelmünket, jobbúlásra, megtérésre bírod szíveinket és Isten szent törvénye teljesítésére hajtod akaratunkat. Tőled jő az erő, a jóra törekvő készség, a bűn ostromai felett való győzelem, egyesek és népek erkölcsi biztonsága, mely ha foszlik avagy kockán forog — a *Te* megbántott szent személyed bús gerjedelmének nyilvánvaló jele.

Te vagy az Isten ösmeretének és félelmének Lelke, mert egyedül ha *Te* lakozol és munkálsz szíveinkben, csakis akkor tudjuk segítségül hívni az Örökkévalót eképen: Atyánk! Nevelői, oktatói, gyámolító s képző vezérleted nélkül sohasem bírnók megérteni, felfogni a hit titkait, sem mennyei hivatásunk feladatait, ámde általad járunk az Ur igaz félelmében, a Megváltó nyomában, a tökéletesbülés után, el a végcélig, az ígért örökség elnyeréséig.

Jövel azért teremtő és ihlető, vigasztaló és igazságra segélő hatalmaddal az összes emberiséghez, közelebről hazánk lakóihoz, nemzetünk nagyjaihoz, kicsinyjeihez, anyaszentegyházunk minden tagjához. Válasszad szállásul szíveinket, tedd azokat élő szent templomaiddá. Teremts új szívet és új lelket mi bennünk s ne távozzál el egy szempillantásra sem tőlünk.

Jövel Szentlélek!

Dr. Erdős József.

A hitelvekhez való ragaszkodás ápolása.

„Szükséges, hogy a saját szentegyházunk kebelében tegyünk meg mindent az igaz vallásosság, a hitelvekhez való ragaszkodás ébrentartására, s ott, ahol az hiányzik, felébresztésére.“

Nem kisebb ember mondotta ez okos, éleslátásról tanúskodó szavakat, mint egyetemes ev. ref. egyházunk egyik büszkesége: Tisza Kálmán, a dunántúli ref. egyházkerület legutóbbi közgyűlésén. Nem árt, ha megszívleljük e beszédet épen a mai gonosz időkben, amikor már odáig jutottunk a felekezetek szerint való széttagoaltság veszélyes meredélyén, hogy r. kath. testvéreink még az ország legelső tudományos testületében: az Akadémiában sem kívánják prot. honfitársaikkal együttesen ápolni és felvirágoztatni a magyar tudományosságot, hanem — horribile dictu! egy új és pedig tisztán r. kath. jellegű tudós társaság felállításáról tervezgetnek.

Istenem! minőt fordult a világ. Midőn a húszas években egy küldöttség tisztelt Rudnay Sándor akkori bíboros hercegprimásnál, hogy tőle a megalapítandó M. Tudós Társaság ügyének támogatását kérje, nevezett főpap többek között ezt mondotta: „Inclita haec deputatio fere similis est sagenae missae in mare; sed omnes sumus patriotae.“ Ez volt az Urnak 1828-ik esztendejében. S ma?! . . . úgy látszik, ma hét évtized szomorú tapasztalatai után sem kél visszhang r. kath. polgártársaink tetemes részének kebelében az egykori főpásztor eme hazafias kijelentésére: „Mindnyájan hazafiak vagyunk.“

Pedig egy maroknyi nép, mint a magyar csakis a „Viribus Unitis“ csillagzata alatt élhet és virulhat; miért is bölcsen tenné, ha vállt vállhoz vetve, az erők legkisebb szétforgácsolása nélkül iparkodnék pótolni ama gyászos idők mulasztásait, melyekben a visszavonás s a durva irigység testvérgyilkot adott a vallás dolgában is háborgó nemzet szeretetlen fiainak kezébe.

Ma is annyi ellenségtől környezve, mégis magunk közt meghasonlva, nemcsak az esztergomi érsek, de mi ref. polgárok is borús kedélyvel, szívbéli aggodalommal alkalmazhatjuk a jelenre az egymás között versengő galatákhöz irt apostoli intést: „Ha egymást marjátok, vigyázzatok, hogy egymást fel ne emésszéték!“ Bizony, bizony, üdvös volna magukba szálltan latolgatni e komoly intelmet mindazoknak, kik dogmák szerint osztják az igazságot s becsülik az embert, a polgárt, a hazafit. Nekünk pedig ref. keresztyéneknek tanácsos lesz ama kerületi megnyitó beszéd értelmében a hitelvekhez való ragaszkodás ébrentartása tekintetében is tevékenyebb munkásságra felbuzdulnunk, hogy „híveink buzgalmának elevenen tartásában megelőzvének mások“, romlásnak ne induljon anyaszentegyházunk, mely pedig valamint a multban hazamegmentési szerepet nyert a népeknek Atyjától, úgy rája bizonyára ezutánra is hivatás vár, mint kiválasztott eszközre a nemzetek sorsát intéző Gondviselés kezében.

Ebbeli erős meggyőződésünk is szolgáljon ösztönzésül arra, hogy hitünk cselédeiben a hitelvekhez való törhetetlen ragaszkodást s ilyen

TÁRCA.

CXXXVII. Zsoltár.

Hogy otthonunkból számkivetve lettünk:
Panaszra, jajra, siralomra keltünk,
Te rád gondolva mi szegény hazánk!
Kies földeden boldogok valánk;
De megalázta lelkünket a bánat.
Hazánk, hazánk! mint sirtunk te utánad!

Rabok gyanánt kik minket őrizének:
Várják, hogy jönne szájunkból vig ének.
Siralmak árja mért borít, fog át:
Nem értik a mi fájdalmunk okát,
Hogy távol messze földön, idegenbe
Vigadozásra kinek lenne kedve.

Örömet inkább sohse lássak, érjek:
Érette mintsem én hazát cseréljek.
E börtönből kivágyom szüntelen,
Epedve arra száll tekintetem
Oda a büszke szép rónára, bércere.
Kegyelmeddel oh Uram! ide nézz le.

Ki feltámadt te árva néped ellen,
Rabolt, dühöngött úgy, mint gyáva ellen
S elpusztította szent hajlékodat,
Melyet prédára vágyva fosztogat:
Emlékezzél meg oh Uram, reája,
Hogy mint kiáltott te szentidre szája!

Kevély hatalma bár az eget érje;
Oda jut ő is csak a porba végre.
Ítéletet az Ur, a mikor oszt:
Büntesse meg a hitszegő gonoszt.
Fizess nekik meg úgy, mint jónak látod,
Ki átölelve tartod a világot!

Erdélyi Imre.

Ének a munkáról.

Dallam: LXV. Zsoltár.

Jó Istenünk! e nagy világon
Kezed munkája van.
Szemünk előtt, hogy látva lásson,
Munkálsz minduntalan.
Fogd meg nekünk is karjainkat
És kelts dologra fel,

módon az összetartozandóság érzetét fokozzuk. Fel az önvédelemre! *Az ige, mely meggyőzte a világot, meg fogja győzni elleneit, ha azt, mint kétélű fegyvert forgatjuk nagybátran, míg élünk s ha nem visszük tulságba ezt a máskülönb helyes elvet: „Ne prédikáljunk dogmát!”* Jaj nekünk, ha csak pusztá morált hirdetünk; ha csak azt tanítjuk, mit kelljen cselekedni; arról pedig, mit kelljen hinni, minél kevesebbet, vagy egyáltalán semmit sem beszélünk. — „Az igaz ember hitből él”: mondja az irás, és mégis sokan rosszul értelmezett szabadelvüségből vajmi keveset öntözgetik napjainkban a szivekben a hitnek termő talaját. Innen van aztán, hogy az igazi jócselekedetek kútfeje: a hit apad, fogy, a hitelv, mint életelv, csak kevesek tetteinek irányozója s hogy a hivek tekintélyes része nem ismerhetvén alaposan ama választóvonalakat, melyek bennünket evangelicusokat a r. catholicismustól elkülönítik, nem tud látni a két ker. vallásalakzat között annyi eltérést, amennyiért pl. vegyes házasságkötéseknél érdemes volna nyakaskodni. Felemlíthetem ide vonatkozólag, hogy ez elszomorító jelenségről személyes tapasztalatom is van abból az időből, mikor mint helyetteslelkész a délibábos Alföld egyik községében szolgáltam az Urat. Egy vegyes házasságra lépni akaró legény, midőn a fimagzatok eligérésének vétkes tettéről lebeszélni próbáltam, affélét is mondott, hogy hiszen a pápisták is hiszik a Jézust. Természetesen arról, hogy hiszik ugyan, de a Mária, szentek, képek cultusa, a papirend közbenjáróvá felto-

lása, mise szolgáltatása által letaszítják közbenjárói tisztének pedestaljáról — erről a hitelveinkben járatlan férfiúnak fogalma is alig lehetett.

De mindezekből nem az következik, hogy pópista szónoklatok mintájára menydörögjünk, rágalmazzunk, személyeskedjünk. Mindez méltatlan volna a „verbi divini minister“ szent hivatalához, mindenkifelett pedig Ő hozzá az Urhoz, kinek szolgálataira vállalkoztunk. Az sem következik, hogy elvont modorban, magasan szárnyaló beszéddel fejtegetjük a hittételeket; hanem eltérőleg a tudományos rendszerezéstől, hiven a biblia egyszerű előadásához, úgy a felnöttek tanítása alkalmával, mint a szintén és kizárólag lelkész által végzendő konfirmatiói oktatásnál minden egyes hitcikk fejtegetésének adjunk gyakorlati jelleget, népies alakot s ahol csak kell és lehet: természettudományi, egyháztörténelmi stb. megvilágítást is.

Mi legyen a keret, melyben a hitágazatok tárgyalása mozogjon, erre nézve nem tartom teljesen célszerűnek a heidelbergi káté magyarázását. Garzó Gyula gyomai lelkész urral tartok, ki gyakorlati biblia-magyarázatainak (I. évfolyam 1. szám) szerkesztői előszavában kérdésbe teszi: „Vajjon nem volna-e célszerű a gyakorlati írásmagyarázatot hozni be a ref. egyházban vasárnap délután divó u. n. katechizálások helyett, amelyek réges-régen letérvén rendeltetésük igazi utjáról, alig eredményeznek egyebet, mint azt, hogy — szószéki magaslatról hirdetik e nembeni vallásoktatásunk botlásait.“ *

Amondó vagyok tehát, *vegyük kézbe a szentírást; kezdjük el pl. Máté evangéliomán s a hol csak hitelvet rejtő vers kínálkozik, vegyük azt dogmatikai bonckés alá s az erkölcsi tanulás kivonása kapcsán, szelid, de mégis symbolikus modorban, azt is tárjuk fel a hallgatóság előtt, mi eltérést, mi elpártolást tüntet elő különösképen a r. kath. hitrendszer szóban forgó textus szerint is az apostoli értelemről, és mi nekünk mint kelljen vélekedni a Szentlélek s a józan ész*

* E kérdést illetőleg teljességgel nem értünk egyet tisztelt barátunkkal. — A Heidelbergi Katechismus szorgos és gondos magyarázataira, ha máskor soha nem lett volna is szükség, ma égető szükség van, éppen abból a célból, a mit cikkirő barátunk is elérni óhajt. — Hiába is okoskodunk akárhogy és akárméddig — felekezeti öntudatot, hitelvekhez való ragaszkodást, confessió nélkül elérni képtelenség. Ezt tanítja a történelem is s erről győzött meg bennünket a tapasztalás is. Egy alkalommal már megirtuk, hogy gyakorlati lelkészkedésünk 10 első évében mi is más véleményen voltunk s 10 évig kátét soha nem magyaráztunk. De végre is beláttuk, hogy ebből baj lesz s aztán rátértünk az ősök által követett helyes utra. — Ismét és százszer mondjuk: lelkészársaim! ne kicsinyeljétek a kátémagyarázatokot; annak a célját nem lehet semmi mással pótolni. Nincs a világon olyan confessió több, melyben a tiszta református tan oly szépen volna kifejtve, mint ebben s ez az oka, hogy széles e világon (még az amerikai német ref. egyházakban is) nagy tekintélynek örvend. Gondoljatok a kátémagyarázatokra! Szerk.

Hogy óráinkat s napjainkat
Munkába' töltsük el.

Atyánk! te örködöl felettünk
Szorgosan, szüntelen.
Gondod, a melyből éltet vettünk,
Nem alszik sohasem.
Taníts minket is szorgalomra,
Példás igyekvésre,
Hogy míg ledölnénk nyugalomra,
Munkánk hajtsuk végre.

Munkálkodjunk, amig nappal van!
Mert jó az éjszaka,
És nem derül ránk több nappallal
A munka hajnala.
Küzdés után pihenni akkor
Édes lesz majd nekünk,
S kegyelmedből ama nagy napkor
Jutalmat nyerhetünk.

S. Szabó József

vezérfénye mellett, a természeti élet és tapasztalat bizonyosága nyomán.

Ennyi azonban még nem elég. Mert bármily élénk, bármily világos, bármily lelkesítő legyen is az élőszóval való igehirdetés, mégis megesik a legéberebb figyelmezőn is, hogy elébb-utóbb elfeledi a hallottak jórészét, amit az írott ige olvasása képes visszapótolni egyedül. Az írott, nyomtatott betűt kell azért segélyül hívni a végett, hogy az élőbeszéd építő hatása tartóssá, állandóvá tétessék. Vagyis mikép a boldog apostolok leveleikben rögzítették meg a keresztről szóló tudományt, akkép nekünk is *gondoskodnunk kell olcsó, népies füzetekben megjelenő bibliamagyarázatokról*, hogy a szentírás értelmes olvasása s ilyen formán a védelem épen a megkísérhetőbbek körül a sectariusok és pópisták ellenében egyaránt lehetővé, könnyebbé váljék, sőt ezen az uton azok is ismerhessék az igék jelentését, kik akár betegségük, akár foglalkozásuk vagy más effajta gátló körülményeknél fogva templomba legfeljebb csak igen ritkán jöhetnek el.

E biblia magyarázatok mellett, hogy a ref. hitbeli felvilágosultság, valamint az ezzel karöltve járó hithűség és erkölcsi tökéletesedés minél szélesebb körű s minél belterjesebb növekedést vehessen, zászlót kell adni Krisztus vitézeinek kezébe, hogy ezt látva, ellenséges tábor veszedelmes területeire ne kalandozzanak.*

Igen, „*a II. helvét hitvallás tételét*“, a *bibliái tanok emez rendszerbe foglalt gyűjteményét okvetlen vissza kell helyezni feledés homályába borult régi tekintélyébe.* Bizony, bizony mondom, eddig is zürzavart csináltunk és csak kárát vallottuk, hogy még csak helvét hitvallásuaknak sem nevezzük már magunkat, holott mai vallásszabadságunk biztosítékait képező békekötéseink is mind erre a névre szólnak. Ime szemünk előtt az élő példa, a kemény argumentum, az erdélyi püspöki címgyűlöletes kérdése, hogy címek, elnevezések körül nem tanácsos „elmozdítani a régi határt.“ Nagyon tudom becsülni a lutheránus atyafiak tiszteletreméltó conservativismusát, mely szerint ők állhatatos ragaszkodással a multak dicső hagyományaihoz híven a hitelődök iránt köteles

* Ime itt már egy nyomon vagyunk! Ilyen népies biblia-magyarázatok azok a katekhisátiók éppen. Hogy milyen nagy azoknak a népre való hatások, azt legelőször Luther látta be s ezért adta ki már 1518-ban az Urimádság, 1520-ban pedig a Tizparancsolat rövid magyarázatát. Majd midőn az 1527-ik évben Szászországban tett körútjában a köznép tudatlanságáról győződött meg, megszerkesztette 2. Katechismusát, melyeknek a lutherán vallásos nevelés oly sokat köszönhet. Pedig ő, — tudjuk — a bibliára is nagy súlyt fektetett; de a nép oktatására ezt nem tartotta elégnek. Sőt a tridenti zsinatot is éppen az a tapasztalat indította a „Katechismus ex decreto concilii Tridentini“ kiadására, mert az ilyen katechismusok jótékony hatásáról a protestáns példákön győződött meg. — Ez az egyszerű igazság s ezzel tisztában kell lennünk.

Szerk.

kegyelethez, ma is „ág. hitv. evangelicusoknak“ címeztetik magukat.

A folytonosság nagy elve, az emberi kedély mélyében gyökerező s a vallásos érzelem világára jótékonyan harmatozó józan conservativismus, a ránk kényszerített önvédelem szempontja: mind hangosan követelik, hogy fent említett symbolumunk több figyelemben részesüljön a mostaninál.

Nyomban óvást emelek azonban minden olyas feltevés ellen, mintha talán a szentiratok egyedül szabályozó voltának rovására kanoni méltóságra kivánnám emeltetni ezt a confessiót. Távol volt e célzat annak jámbor szerzőitől s elfogadóitól is. Csak szükségesnek itélem annak, mint iránytűnek használatát a biblia roppant tengerén való hajózás közben, hogy a laikus elme zátonyra ne jusson s a különböző felekezetek hitrendszerének, sőt tulajdon hitcikkelyeinknek tömkelegében a kivezelő Ariadne-fonalat megtalálja.

A szükség élesen kiált e symbolikus könyv használatba vétele mellett, mivel ma is megvannak ama körülmények, melyeket ezen szavakkal rajzol a II. Helv. Hitvallástétel előljáró beszéde: „... e mostani időben közönségessé tételnek... sok és különb-különbféle vallástételek és a hitnek magyarázati, melyekkel ez utolsó időkben a veszedelmes eretnek tudományoknak szerteszélylyel való támadásai és szaporodásai között megmutogatják és bizonyítják, hogy ők az ekklesiában a keresztyén hitnek és vallásnak minden ágazatiról igazán és együgyüen értenek, hisznek és tanítanak.“ Az adott viszonyok kényszere hathatósan ajánlja, hogy ha tovább is élni akarunk, ne késsünk bizonytságot tenni róla, hogy „mi a mi ekklessiáinkban semmiképen nem hintegetünk olyan tudományokat, aminémüeket némely mi ellenségeink hamisan és ok nélkül nekünk tulajdonítani és reánk fogni igyekeznek, főképen azok előtt, kikhez a mi írásaink el nem jutnak és a kik a mi tudományunkat nem tudják“. Fájdalom, saját hitrokonaink sem valami jól tudják, mely sajnálatos állapot minden bizonynyal meg fog változni, ha *e hitvallást ujonnan és nagy számmal nyomtatva közre bocsátjuk.* Ha most több lelkész van, a ki soha színét se látta e könyvnek, ezután legyen meg az minden füstös gerendán; ha eddig maga a pap, a zászlótartó sem mind ismerte tökéletesen a lobogót, hadd olvashassa, hadd lobogtathassa azt magasan Izrael táborának minden vitéze; féljen tőle az ellenség, örüljön neki a jó barát s „el ne vesszen Istennek népe, mivelhogy tudomány nélkül való“.*

* Okos és helyes beszéd!

Szerk.

A könyvek-könyvén kívül e vallástétel köré csoportosuljunk, e köré tereljük a nyáját is. E jel alatt győzhetünk külső-belső elleneinken. Mert mindama kellék, mindama tulajdon, mi egy confessiót az önvédelem sikeres eszközévé minősít, feltalálható ez iratban. Beosztásánál fogva könnyen áttekinthető; nyelvezetét még fordításban is egyszerűség, szabatoság, világosság, modorát kellő melegség mellett mély komolyság, vitázásbeli ügyesség, logikáját szigorú következetesség jellemzik. Szóval: szerintem méltó kifejezője a vallásos szellemnek, mely a kálvinista egyházat kell, hogy áthassa és éltesse.

Ebből folyó meggyőződésem szerint az illetékes tényezők nagy szolgálatot tennének a hitvédelem szent ügyének, nagyban befolyának a hitelvekhez ragaszkodó szeretet istápolására, ha jutányos árért hozzáférhetővé tennék e hitvallástételt az egyház legszegényebb fiára nézve is, hogy olvassa mindenki életének minden idejében ott is, akkor is, ahol és amikor Isten házát látogatni nem lehet. Hadd „olvassa minden atya és anya háznépe előtt az ő hallásukra, egybegyűjtve őket, férfiakat és asszonyokat, a kicsinykéket és a jövevényeket, hogy hallják és tanuljanak és féljék az ő Urokat, Istenöket és örizzék meg, beteljesítvén a törvénynek minden igéjét“ (5. Móz. 31, 12.).

E kettő: gyakorlati bibliamagyarázat keretébe illesztett hitismertetés s a II. Helv. Hitvallástétel közkeletűvé tétele bizton remélhetőleg elhárítja a veszélyt, mely a hitelvek körüli tájékozatlanság miatt Damokles kardja gyanánt lebeg egyházunk tagjai felett. E kettővel ellentállhat egyházunk, e „tövisek közé ékelt ékes lilium“, az Antikrisztus ostromainak s el fog nyeletni a halál egész a diadalomig.

Mezőlak, 1900. apr.

G. Szabó Mihály,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Középiskoláink és a magyar Alföld.*

Igen tisztelt Közgyűlés!

Ha visszagondolok azokra a szép előadásokra s azokra a tanulságos fölolvadásokra, melyeket tegnap ebben a teremben s erről a helyről hallani szerencsénk volt, nem tagadom, az elfogódottság, az aggodalom bizonyos neme szállja meg lelkemet: lesz-e erőm azok után a hozzám fűződött várakozást kielégíteni, a belém helyezett nagybecsű bizalomnak megfelelni?

Azonban, amint végignézek az igen tisztelt közgyűlésen és látom az én szeretett kartársaim biztató

* Felolvastattott a „Tiszántúli ev. ref. [Középiskolai Tanár-egyesület]-nek 1900. ápril 18. és 19. napjain, Mezőtúron tartott közgyűlésén.

tekintetét, elfogódottságom bátorsággá lesz, amint el gondolom tárgyam fontosságát, melylyel szemben a legcsekélyebb jószándékú igyekezet is méltánylást érdemel, aggodalmamat reménység váltja föl!

A tárgy, a melyről szólni kívánok, nem új. Több mint tíz esztendővel ezelőtt, az 1887-iki közoktatási költségvetés tárgyalása alkalmából Kiss Albert országgyűlési képviselő tette először szóvá a magyar Alföldnek középiskolák dolgában való elhanyagolt voltát, szemben hazánk többi részével, midőn a még akkor többnyire nem teljes alföldi gymnasiumok ügyének fölkarolását ajánlotta a közoktatásügyi kormány figyelmébe.

Övé a dicsőség, hogy ez az ügy beszéd tárgya lett; hogy meg szélesebb körű érdeklődés lett az osztályrésze, a Kardos Albert dr. debreceni főreáliskolai tanár érdeme. Ő szentesi tanár korában, a kilencvenes évek elején két röpiratban is¹ foglalkozott e kérdéssel, foglalkozott azzal a lelkesedéssel, mely össze van forrva az ő egyéniségével s azzal a szeretettel, melylyel magyar tanár a magyar cultura ügye iránt szinte hagyományoszerűleg viseltetik.

Én épen akkortájt végeztem tanulmányaimat, jó sorsom egy alföldi gymnasiumba, a karcagiba vezérelt, hol kezembe kerültek a Kardos röpiratai. Az ő lelkes szavai engem is az ügy katonájává tettek s bár *szűkebb körben, talán kelleténél* több tüzzel, de igaz szeretettel harcoltam érte öt esztendőn át szóval és írással.²

Majd mások, nálamnál hivatottabbak is bozázoltak a tárgyhöz,³ kivált az egységes középiskola kérdésének tárgyalása alkalmából. sőt épen ebből kifolyólag részletes terv is készült a magyarországi középiskolák jövődöbéli elhelyezésére vonatkozólag.⁴

Valamennyi fölshólalás visszásnak, egyenesen a magyarság ellen való nemzeti bünnnek tartotta, hogy míg az 1889—90 ik tanévben 180 középiskolából átlagosan minden 77,000 lakosra, a vegyes ajkú vidékeken pedig minden 65,000 lakosra jutott egy-egy, addig az alföldön, hol az államalkotó és államföntartó magyarság lakik, csak minden 90,000 lakosra esett egy középiskola. A mi a területi eloszlást illette, hazánk területe 279,749 □ km., ebből az Alföldre 90,000 □ km., jut. A vegyes ajkú vidék 48 megyéjének 79 városában volt középiskola, szám szerint 110; az Alföld 15 megyéjének 46 városában volt középiskola, nem számítva a fő- és székvárost, szám szerint 57. A szám, magában véve nem lett volna kevés, sőt, a mint azt a miniszteri jelentés már többször kimutatta, hazánkban, kivált gymnasium, aránylag sokkal több van, mint Austriában vagy Németországban, az volt a baj, hogy az alföldi középiskolák nagy része nem a szorosán vett Alföldre esett, inkább annak a határára úgy, hogy az alföldi tiszta magyarság érdekeit igazában csak 40 középiskola szolgálta.

Ilyen kérdésben nem szabad a rideg számnak dönteni, az élet, a lényeg a fő; de, hogy a dolog annál világosabb, anuál nyilvánvalóbb legyen, ám folytassuk a statisztikát. Csanádmegyében, mely egyike a legmagyarabb vármegyéknek s 130,575 lakost számlál, nem volt egyetlen középiskola sem, Brassóme gyében pedig,

¹ Kardos Albert: Középiskoláink és a magyar Alföld. Szentes, 1890.

U. a. A magyar Alföld közművelődéséért. Budapest, Wodianer F. és fiai 1891.

² Faragó János: Néhány szó Karcag város polgáraihoz. Karcag, 1891. U. a. Fejlesszük gymnasiumunkat! Karcag, 1894.

³ T. J. Magyarország középiskoláinak ismertetése a földrajz és statistika alapján. A váci k. r. főgymn. Értesítője 1892—1893.

⁴ Kunovszky Adolf: Az egységes középiskolák elhelyezésének terve. Tanárregyesületi Közlöny 1892—93. 649—657. ll.

mely régi idők óta főfészke a nemzetiségi izgatásoknak s melegágya a haza ellen való bűnöknek, 86,777 lakossal szemben hat középiskola terjesztette a cultura áldásait. Bihar, Csongrád, Heves és Szabolcsvármegyék sem diésekedhettek, kivált az utóbbi nem, hol még ma is két középiskola esik a 244 945 magyar lakóra, a nyiregyházi ág. ev. főgymnasium s a nagy-kállói állami alreáliskola.

Még sivárabb kép tárul elénk, ha a városok közt teszünk összehasonlítást! Az alföldi városok között olyanoknak, mint Makó 32,663 lakossal, Cegléd 27,549 lakossal, egyáltalán nem volt középiskolájuk, míg a vegyes ajku vidékeken Szokolca 4926, Privigyé 2960, Treszténa 2332 lakos mellett középiskolával rendelkeztek, hogy Felső-Lövöt, Podolint s a többieket ne is emlitsük. Sopron városában 27,213 lakos mellett három teljes középiskola volt, míg Debrecen a maga 56,940 lakosa mellett csak egy teljes középiskolával dolgozott ez időtájt, pedig oda sereglett egy egész nagy vidék ev. ref. vallásu ifjusága.

Hátha még meggondoljuk, hogy míg a vegyes ajku vidékeken lévő középiskolák többnyire teljes intézetek voltak s állami gondozásban részesültek, az alföldi középiskolák meg jórészt csonka intézetek, négy vagy hat osztályval s csak kis részben voltak állami gondozás alatt, még kirivóbbá, még szembeszökőbbé lesz az ellentét a magyar Alföld és a vegyes ajku vidékek között középiskolák dolgában.

Másként is rosszul állt az alföldi középiskolák ügye! Míg a vegyes ajku vidékeken egymásután emeltette az állam a középiskolák számára a pompásabbnál pompásabb palotákat s rendeztette be a paedagogia legkényesebb igényei szerint, az alföldi középiskoláknak nem jutott egyéb, mint az 1883. XXX. t. cikkre való hivatkozással a bezáratással való fenyegetőzés, ha tovább is régi, célszerűtlen épületeiben maradnak s el nem válnak a népiskolától, melylyel rendszeren egy épületben voltak elhelyezve. Kettő, mint a miskolci ág. ev. s a szoboszlói ev. ref. gymnasium, a fenyegetőzésre véglegesen beadta a kulesot, az előbbi megszűnt, az utóbbi pedig polgári iskolává lett; másik, mint a kunszentmiklósi és hajdunánási ev. ref. gymn. lemond két felső osztályáról, az V-ről, VI-ról s összezugorodik négy osztályú gymnasiummá.¹ Csak az Isten őrizte, a városok vetélkedésén török meg, hogy a hajdúság két gymnasiuma: a hajdúböszörményi és hajdunánási, meg a kunság három gymnasiuma: a karcagi, kisújszállási és mezőtúri ev. ref. gymnasiumok össze nem olvadnak egy-egy gymnasiummá. Mindenik kétszer kap ministeri megintést s a jobb lelkek, csak hogy valamennyi meg ne szűnjék, még ettől az áldozattól sem riadnának vissza. Komolyan beszélnek róla, ujságokban is tárgyalják az egyesülés kérdését. Mikor az alföldi gymnasiumok így, élet-halál közt vergődnek, a verseci községi polgári iskola főreáliskolává lesz, erre az időre esik a brassói főreáliskola és a pancsovai főgymnasium kifejlődése is!

Az iskolák belső életének a képén sincs semmi vigasztaló. Tanáraik, ha ugyan vannak, 700—800 forint nyomorognak; de, kivált a fiatalabbak, csak átmeneti állomásoknak tekintik, midőn kiforrtak, midőn már igazán jó tanárok lennének, elmennek olyan helyekre, hol nincsenek kitéve annak a veszedelemnek, hogy egyszerűen állás nélkül maradnak. Az örökös tanárváltozás

meglátszik ez iskolák egész belső életén, semmi traditio, semmi állandóság E tekintetben is, mint sok más egyében, dicséretes kivételt képez épen a mezőtúri gymnasium, melynek a legválságosabb időben is állandó tanárai voltak, a kik össze voltak forrva ezzel az iskolával s inkább nélkülöztek, a múltak példájával, a jövő hálájával biztatták egymást, csak az ő szeretett intézetük megmaradjon, Hármán közülök¹ még mos is itt vannak e főgymnasium derék tanári karában, mint a köteleességteljesítés, a hivatásszeretet mintaképei s a református tanár elő példái. Nyújtsuk át nekik az elismerés koszorúját, mert az ő fáradságot nem ismerő munkájuk nélkül ma nem gyülesezhetnénk ebben a pompás diszteremben!

Tanítványok dolgában is rosszul állott a legtöbb alföldi középiskola. Az alsóbb osztályokban még csak volt tanítvány, de a felsőbb osztályokra már alig marad, úgy kell marasztani azt a néhányat is. A tanárnak a lelkét is ki kell adnia, hogy valamennyire menjen velök s hogy ki ne maradjon, el ne széledjenek időnap előtt. A fentartók többnyire az ev. ref. s ág. ev. felekezetek, meg a községek, melyek évről-évre szaporodó kiadásaikkal szemben nem hogy anyagi segílyt nyernének, de még erkölcsi támogatásban sem részesülnek. Intéző köreinkben nem volt meg az érzék azon fontos missio iránt, mely a magyarság uralmának megszilárdításában az alföldi középiskolákra várakozott.

A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás 1889—1890. tanévi állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett tizenkilencedik jelentése már hangoztatja, hogy bár középiskoláink száma elég tekintélyes, *elhelyezésük* nem a legcélszerűbb. „Van ugyanis — ugymond — több nagyobb városunk, melyek a középiskolát nélkülözni kénytelenek és van igen sok kis városunk, mely középiskolákban bővölködik a nélkül, hogy akár culturalis, akár nemzeti szempontból szükség volna az iskolák eme halmozódására.“ Azok között a városok között, melyek a lakosok számát tekintve, a jelentés szerint középiskolára igényt tarthatnak, az alföldi városok közül ott szerepel Makó, Cegléd, Orosháza, Gyula, Csongrád, Török-Szent-Miklós, Mező-Berény, Gyoma, Dévaványa, Kun-Szent-Márton, Turkeve, Abony, bár egyiket-másikat, mint pl. Orosházát, épen az irni-olvasni nem tudók nagy száma miatt nem tartja erre alkalmasnak. Azt a szempontot azonban, hogy ezek a városok a középiskolák elhelyezésénél épen azért veendő főként tekintetbe, mert tősgyökeres magyar lakosságuk van, a jelentés nem hangoztatja, sőt az ellenkező álláspontot látszik helyeselni, mikor azt mondja: „Középiskoláink elhelyezésénél legalább annyiban elég határozottan nyilvánul az állami szempont, a mennyiben az ország határain minden irányban vannak állami, illetőleg államilag segélyezett iskoláink, melyek a magyar culturának gócpontjaivá lettek“. Azon kívül, hogy a lakosság a török pusztítás elől, az Alföldről menekülve, iskoláit is magával vitte, a különböző tanító rendek is nagyobb biztonságban érezték magukat a felvidéken, az államkormány is nagyobb kedvezésben részesítette a vegyes ajku vidékeket. A középiskolák nagy többsége, mint szellemi őrszemek, a határon vannak, mert a közoktatásban az a politika dominált, hogy a nemzetiségeket magyarosítsuk az iskolák segélyével. Ha azt látnánk, hogy azok az idegen ajku honfitársaink, kiket a vegyes ajku vidékeken drága pénzen főtartott középiskolákban, sokszor állami ösztöndíjon kitaníttatunk, jó

¹ A nánási pár év multán visszaállította az V. és VI-ik osztályt.

¹ Ambrus Péter, Elekes Ferenc, Faragó Bálint.

magyarok, igaz hazafiak lennének, talán még helyeselni lehetne ezt a politikát, de mikor a szászok, románok és pánszlávok példája épen az ellenkezőről győz meg bennünket, hogy t. i. a nemzetiségi izgatokat mi neveltük, tanítottuk ki magunk ellen a saját pénzünkön: az öngyilkosság vádja nélkül ezt a politikát tovább nem folytathatjuk.

A magyar Alföldnek nem hátrányban, inkább előnyben kell lenni középiskolák dolgában a egyes ajkú vidékekkel szemben! A hol van középiskola az Alföldön, azt támogassa, segítse az állam; a hol meg nincs és szükség van reá, ott alapítson újat. Minden iskola nagyon fontos egy nemzet életében, mégis legfontosabb a középiskola. A középiskolák képezik ki a nemzet vezető osztályát, mely után indul a nagy többség. Ennek a vezető osztálynak nálunk érzésben, szívben és lélekben magyarnak, igaz magyarnak kell lennie, mely nem ismer más érdeket, mint a magyar nemzet érdekét s legfőbb törvény előtte a magyar haza boldogsága; olyan vezető osztályra van szükségünk, mely előtt a hazafiaság, „cultus, a minő Athenben volt s nem tüntetés, mint a minő Rómában volt.“

Faragó János.

(Vége köv.)

IRODALOM.

Protestáns Szemle. XII. évf. 1900. 3—4-ik füzeté Szóts Farkas szerkesztésében a következő tartalommal jelent meg: 3-ik füzet. 1. Prot. napilap érdekében. dr. Váradai Zsigmond. 2. Néhány pogány imádság, dr. Tüdös István. 3. Krisztusról III. Krisztus munkája (befej. közlemény), dr. Erdős József. Baranyai egyházi élet a 18. században. Morvai Ferenc. Egyházi szemle. Hazai és külföldi irodalmi szemle. 4-ik füzet: 1. Az evang. hatása a nemzetekre, Szóts Farkas. 2. A vallás eredő forrása, Stromp László. 3. Protestantismus és romanismus gyümölcsei, dr. Szlávik Mátyás. Egy nagy convertita a történelem világánál, V. S. Egyházi szemle. Hazai és külföldi irodalmi Szemle.

Keresztelő János és Krisztus. (Máté ev. III. részének magyarázata). Irta *Diószegi Mihály* ev. ref. lelkész. Ára 1 korona. Balassa-Gyarmat, 1900. 8° 32 l. A csinosan kiállított füzet a Nógrádi Lapok és Honti Hiradó kiadóhivatalának kiadásában jelent meg s a gyantái papnak, egy ambitiosus ifjú lelkipásztornak figyelemreméltó munkáját tartalmazza. Diószegi egy kötet prédikációval már megjelent egyházi irodalmunk mezején, s reményeket ébresztett maga iránt. Mostani művével már nemcsak ébresztgeti, de váltogatja is be a hozzá fűzött reményeket. Jól esik látnunk azt a komoly törekvést, azt a dicséretreméltó eredményt, melyet a kezünk alatti művében felmutat. De épen mert ezt látjuk, lehetetlen föl nem hívunk figyelmét arra, hogy minél bővebben tanulmányozza a felvett kérdésre vonatkozó egész irodalmat, s főleg az alapvető és az újabbkori forrásokat. Jelenlegi művének felhasználott források — az egy dr. Erdős József kézirati munkáját kivéve — mind régiek, elavultak s jórésztben még a múlt századból valók. A mű a következő szakaszokra oszlik, melyek egyúttal tartalmát és irányát is megvilágítják: I. Keresztelő János, I. Keresztelő János tana, 2. Ker. János életmódja. 3. Ker. János működése közelebről. II. Krisztus megkeresztelkedése. 1. Krisztus

megkeresztelkedésének előzményei. 2. Krisztus megkeresztelkedésének következményei. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe!

Hogy tanítják a róm. katolikusok az egyháztörténelmet? Egy *„Katholikus egyháztörténelem“* akadt a kezünkbe. Irta *Répássy János* a közélettanodák, tanítóképezdek, polgári és felsőbb népiskolák használatára. 1886-ban már harmadik kiadást ért Egerben, s azóta Isten tudja mennyit. A történelemnek nevezett tankönyvben a következő történelmi igazságokat olvassuk azzal az elfogulatlansággal és nyugodt tárgyilagossággal megírva, mely a kath. történetírók közül igen sokat jellemez.

49. l. Egy hivatlan tolakodó egyszerre lángba borítja a világot. E tolakodó neve Luther Márton.

50. l. Hasonló szörnyeteg volt a Franciaországból kikergetett Kálvin János . . . Kálvin követői hyenakegyetlenséggel ásták föl a sirokat.

53. l. Midőn a hugenották a királyi család és a főbbrangú katolikusok kiirtását egy összeesküvésben elhatározták *volna*, IX. Károly rendeletére Bertalan éjén Párisban mintegy kétezeren meggyilkoltatának, fővezérökkel, Coligny admirállal együtt.

55. l. A protestantismus oly iszonyatosságokat idézett elő, hogy azok megsiratására, mint Melanchton mondá (?) kevés lett volna könynek az Elba vize.

55. l. Erdélyben Luther tanait legbuzgóbban hirdették holmi szökött barátok.

56. l. A protestánsok azon ürügy alatt, hogy jogaikat a katolikusok sértegetik, többször fegyveres lázadást indítottak az uralkodó házak ellen. Bocskay, Bethlen, Tököly és Rákóczy vezérek alatt, kiket a trónvágy kábitott el, iszonyú üldözéseket támasztottak, a kath. templomokat, jóságokat és iskolákat erőszakosan foglalták el.

69. l. II. József a legrosszabb célú vallási újításokkal örvendezteté meg az egyház dühös ellenségeit. Az a legfájdalmasabb, hogy József császár zsarnok túlkapásai sok főpap részéről helyeslő tetszéssel találkoztak.

64. l. Felfűtt írók, mint Voltaire, D'Alambert, Diderot stb. összeesküvének, hogy megmutassák, hogy öt-hat „okos“ ember képes kiirtani a vallást, melyet tizenkét „ostoba“ terjesztett el a világon . . . Rousseau hasonló szellemű könyvekkel segite nekik a társadalmat felforgatni.

77. l. Az olasz király, Viktor Manó Rómát 1870. szept. 20. rabló módjára elfoglalta . . . És e gyalázatos merényletet korunk törpe óriásai az olasz egység megkoronázásaként üdvözölték.

81. l. A kormányok oly vakok, hogy még most is több gondot fordítanak a kath. egyház leigázására, mint az international megfékezésére.

83. l. Magyar honunk a parlamentáris rendszer alatt szintén sajnos buzgalommal üzi a kath. egyház ellen a szabadelvű szédelgést.

85. l. Schweizban a különféle városi tanácsok egyenesen a pokolból veszik az útasitást és ösztönzést.

Irhatnánk még ki e könyvből több épületes igazságot is, de legyen elég. Láthatjuk ennyiből is, hogy nevelik a katolikusok az ifjúságot a türelemre, a szabadságra, a legnagyobb történelmi tények és igazságok józan megítélésére. És hogy nevel az ecclesia militans magának a szabadság, a haladás, a protestantismus ellen egy szenvedélyes és dühös ultramontán tábor. Ily tankönyvek után szinte kezdjük érteni még az Ugron

Gábor üldözési mániáját is. De azt nem értjük, hogy a kormány nyugodtan nézheti el — mint ez elterjedt tankönyvnel is — az ellene irányuló tanok hirdetését.

Téli Ujság. Szerk. *Budai János* b.-bözörményi ev. ref. lelkész. Kiadja a vallásos iratokat terjesztő társulat. Ennek a mi jó kis népies ujságunknak legközelebbi, azaz 21-ik évfolyamáról akarunk egyet-mást elmondani teljes jóakarattal, őszinteséggel és azzal a tudattal és tapasztalattal, hogy ez a kis lap ref. népünk körében a téli évad alatt valóságos missiót teljesít. Mostani szerkesztője 10 éves szerkesztőségi jubilaemát ülhethé már meg, ha attól általán minden feltűnéstől ismeretes szerénysége nem iszonyodnék. Csendben, zajtalanul, de valódi rátermettséggel és hivatással teljesíti ebbeli nemes feladatát, és hogy milyen eredménnyel, elég lenne csak arra a kölső momentumra hívni fel a közfigyelmet, hogy 10 év előtt a Téli Ujságnak csak 2500 előfizetője volt, s ma több mint 30 ezer. Bizonyára jó része van a lapnak ily nagymérvű elterjedésében a lelkészek, tanítók s más egyházas érületű emberek buzgólkodásának, de hogy a szakavatott és ügyes szerkesztés is nagyban hozzájárul a lap megkedveléséhez, azt vitatni nem lehet. A Budai szerkesztői érzeke és ügyessége legjobban nyilatkozik az ujság „*Hirek*” és „*Különfélék*” c. rovatában. Nagy tudomány ám ezeket a rovatokat helyesen összeállítani, s kiválogatni mindig az odaillő közleményeket! A mai előrehaladt hírlapirodalom, számolván az emberek szokásával és gondolkodásával, kiváló gondot fordít a hirrovatra. Ezt teszi Budai is és ezt a cselekvését csak helyeselnünk lehet. A kornak az üterére kell tapintani s érdekes, de a mellett tanulságos apró közleményekkel a várakozást kilégíteni!

A mi a Téli Ujság nagyobb prózai közleményeit illeti, itt előbb a vonal feletti, azután a vonal alatti, vagy tárcaközleményekre tesszük meg észrevételeinket. A vonal feletti közlemények különbözök, általán vallásos és hazafias tartalmúak, s a legtöbbször időszerűek. Annak a célnak a szolgálatában állanak, amit az ujság maga elé tűzött, hogy t. i. a népet hasznos olvasmányával az ismeretben gyarapítsa, a hitben erősítse, az egyházhoz való ragaszkodásban és a keresztyéni élet és a szeretet munkáiban megszilárdítsa. Munkatársai ebben a szorgalmas szerkesztőnek Fekete Gyula, H. Gözon Gyula, Bakó József, Barla Jenő. Ki kell emelnünk, mint nagyon eredeti és rendkívül sikerült olvasmányokat a Bakó József eme közleményeit: *Mire is jó az énekeskönyv?* és *Mire is jó a biblia?* Pompás ötlet és a nép körében hatalmas ösztönül szolgálhat az énekeskönyv és a biblia forgatására. A vonal alatti tárcák közül méltan dicséernünk kell Az ördög ködmöne (irta Benedek Lajos) és A hordár (irta —s—) címűeket ugy tartalmukra, mint kidolgozásukra nézvet A tárcarovatba tartozik a 13. sz. Egy könyv c. darabja is, mely nem való a vonal fölé. Ez egy kis forma, vagy helyesebben lapbeosztási hiba. Az ujság verseiről, valamint képeiről is már egy kicsit egyvelges impressiónk van. A szerkesztő azt üzeni egy helyen valakinek nagy okosan: „A verseket nagyon megválogatom s csakis azokat közlöm, a melyek megütik a mérteket, azaz jók minden tekintetben”. majd: „Nagyon kis terjedelmű a lapunk, hát e tekintetben (versek tekintetében) nagyon válogatósak akarunk lenni”. Bölesen van, de hát ilyen rostálás mellett kár volt fölvenni a lapba a *Németh Sándor* ugyanám gyarló zöngeményét. (Református vagyok). A *Szabó Béla* Tél elején című

költeményében sincs a vallásos érzés melegsége; szép leírás, de nem vallásos néplap számára. Aztán a *Csapó Péter* Gerok után készített költeményei! Tagadhatatlanul megragadó hit, felemelő hev és erő van bennök, de formailag már több kívánni valót hagynak fel. És mert a lap kis terjedelmű s fődolog mégis, hogy lehető sok olvasmányt nyújtson, hát a Csapó verseivel is a helyet illetőleg jó lett volna gazdálkodni. Utoljára hagytuk az igazi költöket. a hivatalos tehetségeket: *Szabolcska Mihályt* meg *G. Diószeghy Mórt*, a kiknek olvasásában gyönyörűsége nagyon a mi szívünknek. Az ujság képei között van sok alkalmas és szép. A külső kiállítást illetőleg a képekre nézve valami nagy igényt — tudjuk — nem támaszthatunk, mert hiszen a páratlanul olcsó ár mellett a lap csak a legszerényebb eszközökkel dolgozhatik, s kiállításában semminemű fényűzést meg nem engedhet magának. Így bele kell nyugodnunk abba is, hogy rég elhasznált clichéket alkalmaz. Csak azt óhajtanánk, hogy a képek általában vallásos tárgyúak legyenek, mert olyanok, mint a Török piac, Téli útazás stb. nem megfelelők, aminthogy a magyarzatukban is érezzük, hogy csak erőltetve lehet belőlük vallásos költés igazságokat vonni. A Karácsonyi ajándék c. különben hatásos képet sem tartjuk vallásos néplapba valónak. Im ezek a Téli Ujságra rövid megjegyzéseink. Szelleme, hangja, iránya evangéliumi, tiszta, üdítő és építő. Gyönyörködtetve tanít, szórakoztatva oktat. Igazi jó barátja és tanácsadója népünknek. Itt-ott apróbb hiányai vagy hibái vannak (ember és emberi mű hiba nélkül nincs), de egészben véve hivatását áldásosan tölti be, s mi tiszta szívből gratulálunk a szerkesztőnek is, a kiadó egyesületnek is a Téli Ujsághoz, s kívánunk a lapnak hosszas életet, virágzást s majdan növekedést!

Keresztyének üldözése. Réges-régen, ezeröttszáz éve immár, hogy a keresztyénség Rómában is nagyobb terjedésnek indult, annyira, hogy már veszedelmesnek is látszott. A római császárok, mintha előre érezték volna, hogy az ő székvárosuk nagyszerű oszlopsorait valaha betemeti az idő, a fascések jelvényét a kettős kulcs váltja föl, s a Pantheon kupoláját a Szent-Péter templom haladja túl. Mintha sejtették volna, hogy birodalmuk fegyverei megtompúlnak a marttyrok testén, gögjükét eltíporja az alázat és birodalmukban egy új állam alakul; hogy eljön „a kor, midőn a kicsapongó istenek hallottak, s kora lejár a dölyfös boldogoknak. A szenvedők birják aztán a földet, édes gyönyör leszzen hullatni könyvet. A ki nem szenvedett, az mind pogány.” És valóban a hatalom tényeit félezed alatt tönkretette az eszme fuvalma. A legnagyobbszerű forradalom volt ez az egyetlen, mely valóban megrázta az egész világot. Az történt az egész világgal, a mi Nagy Contantinussal: az égen megjelent előtte a kereszt, és rajta a szavak: E jelben győzesz”. És e keresztet, a szenvedés jelét meglátta a világ, s üresen maradtak a szobor-istenek szentelt ligetei, és bennök az alabastromoltárok. A keresztyénség föllépéséről Rómában, terjedéséről és üldözéséről szól a Nagy képes világtörténet 61 és 62-ik füzeté. A 63-ik füzet Nagy Theodosiussal befejezi a rómaiak történelmét. Pompás pompeii freskó (Livia háza) pisziti e füzetet. A 12 kötetes nagy munka szerkesztője Marczali Henrik, egyetemi tanár, a rómaiakról szóló kötet szerzője dr. Geréb József. Egy-egy kötet ára diszes félbörkötésben 8 frt; füzetenként is kapható 30 krjával. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek, Irod. Int. Rt. Budapest, VIII. Üllői-út 18.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

NEKROLOG.

ZÁMBORY BÉLA emléke

(1851—1900).

„Ne vigy minket a kísértetbe!... Oh be sokat elimádkozta, az a beteg lélek — utólagosan gondolkozva egyes tettei felett — talán harcolt is e kísértővel éveken keresztül; nyugodt óráiban bizonyára sokat elgondolta, hogy neki családja, nagyon kedves családja van, a kik már csak vele, általa lehetnek boldogok, s hogy neki nem csak mint embernek, de különösen mint az „Isten igéje hirdetőjének“ kétszeres erővel kell megküzdeni azon kísértővel, mely végre is erősebb lett és győzedelmeskedett a küzdelemben kifáradt beteg lelke felett!...

„Dehogy is volt beteg a lelke! Hiszen végzetes tette előtt még egy órával is rendesen elvégezte hivatalos kötelességét, egyházának egy bizonyos ügyéről oly jelentést küldött esperesének, melyben a beteg, halálra készülő lélek megzavarodásának még csak az árnyéka se található fel. Előre eltökélt szándék volt itt, még a pillanatnyi elmezavart is kizárja jó előre megírt, családjához intézett búcsú-levele és az a párbeszéd, melyet egész nyugodtan szerető nejjével folytatott“ — mondják a számalomnak és kárhoztatásnak bizonyos vegyülékével azok, a kik minden dolog megítélésénél (nem mondom, hogy nem helyesen) mindig a motívumokat keresik és azt e tethnél sehogy se tudják feltalálni; a kik az ő lelki betegségét is csak olyannak tartják, a milyen a kevelység, büszkeség és gőg; szóval — mondjuk ki már — hypocondriának!...

Tudtommal nem adatott még meg véges halandóknak, a legnagyobb, legjelesebb lélektan vizsgálók- és íróknak se az emberi léleknek s minden egyes nyilvánulásainak teljes ismerése; mert mint maga az Isten, úgy a tőle belénk adott o'os lélek is — hitem szerint — kifürkészhetetlen lesz minden időben. Okokat keresni tehát ott, a hol véges elménkkal nem vagyunk képesek és e korlátoltságunkat tekintetbe nem véve a motívum keresőknek annak a megboldogultnak a tetteire egyszerűen reámondani, hogy az pusztán a hypocondria kifolyása volt: hát ez talán helytelen és merész felfogás. De hát mondjuk, hogy az volt! Mondjuk, hogy igaza volt annak a hirneves egyetemi orvosnak, midőn annak a megboldogultnak ezeket mondta: „Magának édes tiszteletes uram *testileg* nincs semmi baja, legfelebb az, a mi legtöbb papnak megvan, hogy szobáikban, íróasztaluk vagy könyveik mellett ülve, a szabad mozgástól teljesen megfosztják magukat. Járjon, mozogjon, ha nem tud mást mit csinálni, vágjon fát, hisz nem volt az szégyen egy Gladstonera sem, a mi a legfőbb, ne foglalkozzék mindig csak maga-magával!“ Tényleg ez volt róla minden orvosának a véleménye; mi, a kik ismertük, nagyot hallásán kívül testileg, lelkileg épnek, még az idegességtől is mentnek tartottuk. És én még se tudom elítélni, sem lelkét épnek gondolni! Azért pedig, mert az, a ki éjszakákon keresztül nem hunyta álomra szemét, a ki a nyugalom idejét Kneip-curával, hideg víz borogatással stb. töltötte, holott testileg nem volt reá oka, az szerintem lelkileg már heteken, hónapokon keresztül nem lehetett ép, az a máskülömben okos és sok szép reményekre jogosító lélek elveszthette halála előtt már rég az egyensúlyát!...

Életrajzi adatait a következőkben állithatom össze: 1851. szept. 21-én, Szatmármegye egyik kedves vidékén,

Majtison született Zámboi Sándor és Illyés Mária szüleitől. Atyja Majtison szintén az Isten igéjének hirdetője, egyházának, egyházmegyéjének szeretett és tisztelt papja volt. Édes anyja azok közé a bibliai Márhák közé tartozott, a kik már kihalóban vannak; ő tőle örökölte azt a bámulatos szívjóságot, mely senkinek soha nem tudott véteni. S hogy milyen tehetséges gyermek volt, mily szép sikerrel végezte már Majtison elemi iskoláit is, eléggé bizonyítja édes apjával jó barátságban levő, ma is élő püspökünknek azon nyilatkozata: „Béla nagyratörő lélek, meglásd, még öröme lesz benne a családodnak!“ Az elemi iskolák elvégzése után 9 éves korában anyja a sárospataki főiskolába vitte. Gyöngye volt osztályának egész tanulói pályáján. Mind a 8 osztályt kitünő eredménnyel végezte, ugyanily eredménnyel tette le az érettségi vizsgát is.

Gymnasiumi tanulmányai bevégezése után — szíve, lelke vonzalmát követve — ugyancsak Sárospatakon iratkozott be a theol. tudományok hallgatására, végezte azt teljes kitüntetéssel. A szatmár-németi egyház már mint IV. éves theologust megválasztotta rögtön káplán-tanítójának és 4 évi káplánkodása alatt két egyház is megtisztelte a bizalmával, azonban nem lévén 24 éves, nem volt választható. A révpártot Csaolcban érte el, honnan 5 évi szolgálat után a beregi egyházmegyében fekvő, jó jövedelmű, csendes, békés lakosokkal bíró badalói egyház választotta meg papjának, hol 19 évig működött. Dicséretére válik egyházmegyéjének, hogy mindjárt kezdetben benne nem az idegent, hanem a tehetséget vette tekintetbe; rövid itteni működése után előbb al-, majd főjegyzőjévé, végül tanácsbírójává választotta. Ugyanígy alapított családot is, nőül bevén 1889-ben, Körössy Pál v.-naményi lelkész leányát, Jolánt. Négy kiskoru fia maradt, a kik közül a legkisebb 4 hónapos. Temetését a háznál *Sütő Kálmán* esperes, a sirnál *Róthe Lajos* asztélyi lelkész végezte könnyezése, zokogása között még azoknak is, a kik nem állottak hozzá oly közel, mint családja, mely benne a családfejtartót és egyháza, mely szeretett, soha senkit meg nem bántó lelkészét vesztette el hirtelen és váratlanul.

Megható, szívet tépő búcsú levelének mindenik szava. „Úgy szeretnék még élni... a te anyagi lelkednek a közelében — írta nejjének — de hát nem lehet végzetemet kikerülni“. A sorok között olvasva fel lehet találni aggodalmát, hogy bizonyosan lesznek tetteinek elítélői! „Kedves gyermekeimet neveld istenfélelemben, becsületben és majd ha felnőnek, *értesd meg velők az én szerencsétlen életemet*, azokat a sok kínos és álmatlan éjjeket!...“

Ha rosszat tett, lelke bizonyosan számol érte az örök bíró előtt. Övé a megbocsátás, övé a büntetés is! Mi miért vádolnók, kárhoztatnók azt, a kinek élete — úgy is mint embernek, úgy is mint papnak — egy becsületben eltöltött élet volt!...

Sütő Áron,
gáti ref. lelkész.

A D A T O K

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez.

75. A nagykarolyi ev. ref. egyház története.

I-ső SZAKASZ.

(Folytatás.)

A fentebbi okmányból átlátható, hogy a néhai boldogult gróf által elfoglalt templom a város tulajdona lévén, kivüláglík egyszersmind az is, hogy még itt

1723-ban is egyedül a reformátusokból állt a város népessége; később jöven az elpusztult Bobáld helységből ide be a görög catholica egyház tagjai. S már e templomot a parochialis épülettel, iskolával, harangokkal együtt mennyiben volt joga a grófnak — a fentebbi okmányban felhozott okokra támaszkodva — e református várostól elfoglalni: ennek megvitatásába bocsátkozni a szerzőnek épen nem célja. Ki az akkori idők körülményeit csak felületesen is ismeri, ki képzelni tudja az élet és halál feletti határtalan hatalmat, mely a gróf kezében volt, ki tudja, hogy ama viszonyok alatt a jobbagyságnak teste és lelke mind urbéri tulajdon vala: könnyen át fogja látni azt is, hogy VI. Károly császár által, több elszedett templomok s máskor kérdések felett itélni egybehívott pesti commissió munkálata kétséges kimenetelével aggodalomba ejtett de a fentebbi határtalan hatalom súlyát is figyelembe vett város népének, csak jóváhagyással kellett felelni, a néhai gróf előterjesztésére; annival inkább, hogy az abban kötelezőleg foglalt ígéretek, bár a veszteségből eredt fájdalom sebe égető lehetett is, némileg megnyugtatók valának.

Azonban hogy e kötelezettség mennyiben teljesített, alább látni fogjuk.

Amaz elfoglalt kötemplom helyett, mely néhai gróf Károlyi Antal által, egy részről azért, mert ezt, a már itt szép számmal letelepült Augustana confession levő atyafiak több izben megújított alázatos kérelmekkel igyekeztek megnyerni; másrészt a most fentálló nagyszerű templom már készen is volt, az 1789-dik esztendőben elbontatván: a reformátusok részére, mindjárt az elfoglalás után, ide, hol a mostani templom áll, mely abban az időben lapályos vizállásos hely volt, építettet vályogból egy oratorium torony nélkül, mely csakhamar összeomolván, midőn a fentebbi kötelezvényre támaszkodva egy új templom építéséért gróf Károlyi Ferenchez folyamodott volna, következő feleletet nyert:

Én nagy-károlyi gróf Károlyi Ferenc Erdödi, Bélteki, Csongrádi, Megyesi és Surányi Dominiumoknak örökös ura; Felségés Római Császárné, s Magyar Cseh országi Király kegyelmes Asszonyunk ő Felsege belső Titok Tanácsosa, Felséges Septemviralis tábla assessora, Generalis Feldmarschal Lajdinantja, és Magyar Lovas Regimentje Proprietarius Obestere, Tekintetes Szatmár vármegye Főispánja, és ez nemes magyar haza, Tiszántul való részének Districtualis Generalissa s Comendánsa, Adom tudára midazoknak valakiknek illik mostaniaknak s jövődöbelieknek, hogy néhai Istenben boldogult Édes Uram Atyám ő nagysága, az midőn a Nagy-Károlyi városombeli Reformátusok Templonnyát az Catholicusoknak által vette, s ahoz a T. P. Piaristáknak fundatiót adván collegiumot építettet: contractualiter obligálta magát hogy a helyett más alkalmas templomot épített számokra; de akkoron az említett collégiumnak szorgalmatos készítettése s materialéknak fogyatkozása azt nem engedte, hanem hamarjában csak vályogból, vagyis égetetlen téglából építettet nekik oratóriumot, ki már mostan annyira elromladozván, hogy épen bátorságnak sem itélem bele járhatásokat, szokott istenitiszteleteknek végzésére; sok foglalatosságomra s költségeimre nézve pedig még építettésre is nem lévén alkalmatosságom: Méltóságos Uram Atyám ő nagysága Contractusa szerint; szükséges képpen adtam engedelmet az megnevezett Reformátusoknak, hogy ugyan az mostani romladozásban való templomok mellett, a tornyok végiben, az kirajzolt helyre, más kőből való új templomot épithe-

senek s építsenek magoknak, vagy pedig az mostaninak helyére a mint t. i. költségek engedni, és általam fognak reguláltatni. Melynek nagyobb bizonyására s állandóbb erősségére adtam ezen kezem irásával szokott pecsétemmel megerősített leveletem Pesthen 15-ta Febr. 1746.

G. Károlyi Ferenc m. k.

L. S.

Nem nyervén sikert e szerint a kérelem, továbbra halasztatott ismét a kötelezettség leróvása. Hozzá fogott tehát az egyház, összeszedve utolsó fillérét is, a maga tulajdon költségén a templom építéshez az 1746-dik esztendőben és tökéletességére vitte minden módon az 1752-dik esztendőben.

Azonban, bár — mint az eddigiekből megítélhető — a református egyház e városban minél kevesebb pártfogásnak örvendhetett is, sőt a harangok is — melyeknek levételére a fentebbi kötelezvényben az egyház felhatalmaztatott — nemcsak hogy vissza nem adtak, hanem mai napig is a Sándorfalvi egyház tornyában zengenek; mindazáltal előbbi helyétől a város távolabbi részében, mint a serény munkás méh, ha a vihar elvonult, csendességben munkálkodva, számra és vagyonosságra szemlátomást gyarapodva, annyira növekedett, hogy az 1791-diki 26-dik törvénycikkely által, a dicső emlékü II. Leopold császár és király alatt a protestánsok vallásos és polgári jogaik véglegesen biztosítván: elhatározták, hogy e templomot is, mely a népességhez mérve nagyon kicsiny vala, hat öllel hosszabbítsák, két öllel feljebb emeljék és a nyugoti végén egy a templomnak megfelelő magas tornyot építsenek. Mely célt, hogy annál biztosabban elérhesse az egyház, ismét megkereste alázatos folyamodásban segedelemért gróf Károlyi Antal ő méltóságát; azonban a gróf csakhamar Bécs mellett Bencingenben 1791-dik év augusztus 24-én meghalálózván, a folyamodásra felelet nem érkezett.

Magára s önerejére hagyatva e már harmadik templom építésében is az egyház: tehát idvezitőnk szavai szerint, Luk. XIV. 28. „Leulván megszámálta az ő költségét, ha vagyon-e annak elvégzésére való költsége“ s minthogy a megkívántató költség hiányzott, a szükséges előkészületekről gondoskodott.

Pithauser József mérnök által kimérettetvén a helyiség s elkészítettvén a terv, Vinkler Jakab építész kiszámítása szerint pedig a tervezett templom és tornyhoz 280,000 téglá szükségeltetvén, miután egy 60,000-nyi téglából álló kemence a rozsgégetés miatt egészen haszonvehetetlenné lett: egy másik kemencéből kikerült 61,000 és meg készpénzben vett 32,000 téglával, hozzá fogott az egyház az építéshez az 1793-dik év márt. 9-kén, s ez évben felemeltetett a torny egész a legfelsőbb ablakok aljáig. Itt meg kelle állapodni, nem csak azért, mert az anyag egészen megfogyatkozott, hanem azért is, mert néh. gróf Károlyi József főispánságra leendő instellatioja közelgetvén, ekkor fogott a várkastély renováltatásához: és így kőműveseket kapni nem lehetett. Elvégződván nagyrésztben a várbeli sürgetősb munka 30,000 téglával ismét megkezdett az építés tovább folytatása 1794. júl. 4-kén s aug. hava 2-ig felvitetett egészen az ács munkáig.

Az ácsmester Viczenz Ekker pedig a már készen levő torny összeállításához mindjárt hozzá fogván, elvégződött a munka a zsidelyezéssel együtt szeptember 2-kára.

A harangok feltétettek sept. 2-án, az óra pedig, mely 200 rhénes forintban került, feltétetett 1795. ápr. elején. Az egész torny, mely ugyancsak ez év junius

18-án készült el tökéletesen, az órával együtt került összesen — a napszámókat ide nem értve — 3012 rhénes forint és 37 krajcárba.

Asztalos György,
ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Gyülekezeteink köréből. *Cura pastoralis a t-roffi egyházban.* Török Imre a t-roffi egyház lelkes papja egy ünnepi könyvecskét adott ki Husvétára, melyet első sorban gyülekezetének hivei, de aztán minden magyar ref. keresztyén számára és tanulságára írt. A kis könyvecske valóban tanulságos. Egy részletét ime közöljük, mely szép fényt vet a t-roffi lelkészre és hiveire: „1. Sok jóban elindultunk, uton vagyunk mi már. Volt idő, midőn a három és félezer lelket számláló egyházközségben 608-an járultunk a szent vacsorához, tehát még a kisdedeket is beleszámítva az egyház népességébe, minden hatodik ember. A templom, Isten hajlékának látogatása is pár év alatt emelkedőben, sokan vannak már közöttünk, kik tudják, hogy jobb nekünk ott egy nap, mint ezer nap egyébbütt. Vasárnap délutánoként, míg ennek előtte volt is nem is istenitisztelek, ma már ott állunk, hogy az ige hirdetője az egész Heidelbergi kátét, Máté egész evangéliumát s az apostolok cselekedeteiről írott könyvnek 18 részét magyarázhatta el az istenes hivek előtt. Utóbbi években sincs egy eset sem, hogy elmaradna a hétköznapreggeli istenitisztelek s nem egy ker. ref. buzgó lelkű nő van olyan, ki mindennap ott van Isten sátorában. Temetések, esküvők igen népesek; sokan vannak mindig, kik sirnak a sirókkal, örülnek az örülőkkel. Legyen ez így továbbra is! A távoli pusztá közepén egyszerű iskolaházban — de hiszen hol ketten vagy hárman összegyűlünk az Ő nevében, ott van a Krisztus — a téli idényben 2-3 hetenként istenitiszteleket tartunk vasárnap délutánokon. Ötven-hatvan ember összegyűl ilyenkor, énekelnek szépen, úgy várják a közéjük örömmel siető lelkipásztort, ki karácsonkor, husvétkor Krisztus halálának szentjegyét is elviszi közéjük s bizony öröm van fenn az égben is, midőn a kis sereg meglegített az üdvezülés kívánt örömeivel. Egymás terhét is hordozzuk, szegény egyházaké asszonyok — Isten iránti hálájuktól vezérelve — boldog vőlegények, nemesszívű adakozók az esztendő folyamán összegyűjtik a fillért, forintot s a legutóbbi Karácsonykor is másfélszáz forintnál többel rendelkezünk szegény elaggottak s gyermekek számára s amaz összegben sok egyszerű szegényebb sorsu embernek is ott volt az adománya, kik értik, tudják, hogy a ki kér tőled, adj neki és a ki kölcsön kér meg ne vessed; kik tudják, hogy ki a szegényen könyörül, az Urnak ad kölcsön és az Ur neki bőven megfizet. Van aztán ref. ifjaknak dalárdájuk, van Olvasóköriünk, hol értelmes közégi lakostársaink művelik lelküket, jól tudván, hogy a test is elvész eledel nélkül, a lélek is kellő táplálék nélkül. Téli idényben hetenként egyszer az iskolateremben felolvasásokat is tartunk, nem vallásos estélyt, de mindig erkölcsnemesítő, lelket tápláló felolvasásokat. Itt beszéljük meg azt, mit a templomban meg nem beszélhetünk. Tehát, hogy e jokban megmaradjunk, előbb menjünk: azért irtam meg — első okból — ezt a csekély művet! De 2-or azért is írom meg ezen kis könyvecskét, mert vannak olyanok,

kikkel sem templomban, sem felolvasások alkalmával, sem sehol nem találkozhatom, hogy lelkükhöz szóljak. E könyvecske talán eljut hozzájuk?! Meg aztán, a kik hallgatnak is rám isten házában vagy azon kívül, nekik is jó olvasniok az itt megírottakat, elolvasni tán többször is; ez a könyvecske ott lesz házukban, kezeik közt, rendelkezésükre; az én szavam elrepül, mint minden szó, de az írás megmarad. Meg aztán 3-szor azért is indítottam e füzet megírására, mert — bár előbb mentünk a jóban — de sok még a pótolni, javítani való miközöttünk s hiszem: mindenütt is. A vallásoságot nemcsak a templom falai között kell szívünkben hordozni, hanem az életbe is át kell vinnünk. Nem úgy értem én ezt, mint a nazarénus-baptisták, hogy vége hossza nincs az imádkozásuknak, forgatják kegyeskedve szemüket, sirva-riva könyörögnek s azt hiszik, hogy ez a törvény és a próféták. Órizzen az Isten az ilyen mondva csinált kegyességtől, meg az olyan farizeusságtól, ki jobbnak tartja másnál önmagát. Hanem arra kell igyekeznünk, hogy az életben is úgy hordozzuk magunkat mintha Isten előtt járnánk, a minthogy valóban is Ő előtte járunk, hisz' mindenütt jelen való. 4-szer. Hogy miért irtam meg e kis füzetet, felhozhatnám még azt is okúl, hogy sokan sok mindent olvasnak már, de ilyen dolgokról, minők e könyvecskében vannak, kevesen s keveset. Százezer számra kél hazánkban a Friss Ujság és sok minden egyéb ujság, de az örökké állandó igazságokról kevés az emlékezet. Nem panasz ez, csak jellemzése a világ mostani sorának. Testvéreim! a sok újság között, olvassatok — szeretettel kérlek — efléle *óságot* is, Legyen meggyőződve mindenki, jobban újítja ez a szívét, mint az újság. Az a sok újság s szívét, lelket csak gyengíti, öregíti! — *A kemecsei ev. ref. egyház örömmünnepe.* Folyó hó 27-én örömmünnepe volt egyházunkban ismét, mert megsegített az Ur, a mi Istenünk törekvésünkben, sikerrel koronázta munkánkat. Ha valahol, nálunk lett igazsággá ama közmondás: „Segíts magadon az Isten is úgy segít!“ S nyilvánvalóvá: „ki az Istenben bizik, megsegíti az Ur!“ Az utolsó pár év alatt erőről-erőre, nyereségről nyereségre segített minket az Isten. Megsegített, hogy messze vidéken páratlan művi templomunkat egy diszes orgonával ékesíthettük fel, 1898. október 23-án adván át rendeltetése céljára: Isten dicsőségére. Az orgona, mely Kerékgyártó István debreceni orgona készítő dicséri kitünő munkájáért, 1400 frtba került. Ez összeget hiveink buzgó áldozatkészsége hozta össze részben; majd az orgona-alap gyarapítására tartott táncmulatságok jövedelme s végül az egyház pénztára járult ahoz. Megsegített bennünket az Isten, hogy 1899. nyarán a roskadozó paplakot renoválhattuk, a szűk tanítói lakást kibővíthettük s lakályossá tehattük, mintegy 1624 frt költséggel. Most ismét megsegített, hogy régi két harangunkat (egyik 137.5 kgr., a másik 96.5 kgr.) újakkal cserélhettük ki és pedig egy 567 kgr., és egy 249.5 kgr. súlyú haranggal, kovácsolt vas álványon elhelyezve. Öntötte Egri Ferenc Kis-Geőciben 1588 frtért, mely összegbe nincsenek beszámítva az ütők, vaskorona szerkezet ára és a szállítási költség, ezt a buzgó református Egri Ferenc úr jótékonyasága fedezte. A harangok f. hó 20-án érkeztek meg s 27-én d. e. húzattak fel a toronyba. Lélek emelő látvány volt a templom környékét s szomszédos udvarokat előzőnlő néptömeg. Nem csupán a kíváncsiság gyűjté egybe, hanem a vallásos érzület vonta ellenálhatlan erővel; hiszen a hivek áldozatkészsége, (a gazdagabbak forintjai a szegényebbek krajcárjai) tette lehetővé, részben, e

két szép harang készíttetését. A harangok felhúzatása előtt alólirott mondott beszédet a harangok felett és rövid imában kérte Isten áldását a gyülekezetre, annak előljáróira, kicsinyeire, nagyjaira; a jó kedvű adakozókra; hálát adva az isteni kegyelemért, segedelemért. Látható volt az öröm visszatükröződése minden arcon, midőn az új harangok kellemesen zengő, lágy s valóban imára hívogató hangjai zúgtak le a toronyból, fejünk felett, le szíveinkbe! — Hála Istennek!! Kemece, 1900. május 31. Vitéz Ignác,

— **Petőfi-előadás a kollegiumban.** Ritka élvezetben részesült május hó 29-én kollégiumunk ifjúsága. **Tordai Grail Erzsé,** a világszerte híres Petőfi-recitator tartott a főiskola disztermében egyenesen az ifjúság számára külön előadást. Az ifjúság zsúfolásig megtöltötte a termet. Azonkívül ott voltak az ev. reform. fels. leányiskola növendékei. A közönség köréből: **Kiss Aron** püspök, szép hölgyközönség, a tanárnők és tanárok nagy számmal. Előadás előtt a főiskolai énekkar énekelte a Petőfi **Talpra magyarját.** Azután megszólalt egy asztal mellett ülve Tordai Grail Erzsé. Egy nő, a ki teljesen át van hatva magasztos hivatásától és szinte átszellemül, amikor Petőfit szavalja. Előadása varázslatos. A közönség most megindul, sir, majd nevet, újjong, lelkesül és tombol. A művész nő hangjával remekül tud színezn; ihletetten ragadja meg a hallgatóság szívét-lelkét, mely szinte megittasul a gyönyörűségtől. Az ifjúság a művésznővel együtt rajong Petőfiért s mindazért, amiről ő dalolt. Köszönet illeti a művésznőt s mindazokat, akik általa e feledhetetlen élvezetet és oklást megszerezték a fiatalságnak. Tordai Grail Erzsét az ifjúság szép virágcsokorral lepte meg, szóval pedig előadásáért **Csiky Lajos** akadémiai igazgató mondott neki köszönetet. A közönség magasztos érzésekkel telve a Hymnus hangjai mellett oszlott szét.

— **Vizsgálati rend a debreceni ev. ref. főiskola összes tanszakain az 1899—1900. tanév második felében.** Évzáró istentisztelet 1900 junius 12-én reggel 8 órakor az oratoriumban. Vizsgálatok. a) Az akadémiai tanszakokon: A colloquimok úgy a theologiai, mint a jogakadémián az illető tanárok rendes óráin és tantermeiben junius 14-én kezdődnek s junius 27. déli 12 óráig tartanak. A theologiai alapvizsgálatok junius 28—30. napjain lesznek, s a jelentkezés junius 27. déli 12 órájáig fogadtatik el. A jogi alap- és államvizsgálatokra junius 11. déli 12 óráig kell jelentkezni; a vizsgálati napok kitűzéséről a jogakadémiai tanárkar, a jogakadémiai dékáni hivatal útján külön kiírásban intézkedik. b) A főgymnasiumban: Május 9—11. a VIII. osztály magánvizsgálata. Május 12. a VIII. osztály osztályvizsgálata. Május 14—18. írásbeli érettségi vizsgálat. Junius 10. rendkívüli tárgyak vizsgálata. Junius 13. VII. oszt. vizsgálata az oratoriumban, I. osztály vizsgálata a physikai tanteremben, d. e. az Á. szakaszé, d. u. a B. szakaszé. Junius 14. a VI. oszt. és II. oszt. Á. és B. szakaszának vizsgálata ugyanott és ugyanazon rendben, mint a VII. és I. oszt. Junius 15. az V. oszt. és III. oszt. Á. és B. szakaszának vizsgálata, mint az előbbie. Junius 16. a IV. oszt. vizsgálata, d. e. Á. szakaszé az oratoriumban; B. szakaszé a physikai tanteremben. Junius 17—20. magánvizsgálatok; 17—18. az I—IV. osztályé, 19—20-án az V—VII. osztályé. A magánvizsgálatok írásbeliek és szóbeliek. Junius 21—28. szóbeli érettségi vizsgálatok. A vizsgálatok általában d. e. 8 órakor, d. u. 3 órakor kezdődnek. c) A tanítóképezdén: Junius 25. és 26. napjain nyilvános vizsga az akadémiai VI. teremben. Junius 27-én magantanulók

vizsgálata. A vizsgálatok d. e. 9 órakor, d. u. 4 órakor kezdődnek. Debrecen, 1900. május 21. A főiskolai igazgatóság.

— **A sajtó Fejes István miskolci fellépéséről.** E szerepléssel mi már mult számunkban érdemlegesen foglalkoztunk, lássuk most, hogy mit mondanak róia a többi lapok:

A Protestáns Egyházi és Iskolai Lap: Ne sokaljuk a tanárok fizetését s ne példálózzunk a lelkészek még kevesebb fizetésével, hanem igyekezzünk arra, hogy az egyháznak és iskolának minden tisztviselője a korhoz és az álláshoz méltó ellátásban részesüljön. A silány fizetés miatt elégedetlen tisztviselő nem áldás sem az egyházban, sem más testületben.

Az Egyetértés: Az első benyomás alatt mindenki megérezte, hogy Fejes István akár állását akár a helyet, a honnan beszélt, akár bizonyítékait tekintve, többet mondott, mint a mennyire fel volt jogosítva. De egyuttal átérezte azt is mindenki, hogy beszédének mégis súlyos következményei lehetnek az országszerte tapasztalható súlyos megélhetési viszonyok s a közművelődés iránt mindig fukar közfelfogás miatt. Ez a közfelfogás ugyanis, ha arról értesül, hogy egy kiválóan közművelődési, szellemi és erkölcsi célokat szolgáló s magát teljesen liberálisnak valló testület szegül ellen a tanárok sürgős kérelmének, ő is felmentve érezheti magát az e célú erőfeszítéstől annál inkább, mert a közfelfogás nemcsak szellemi és erkölcsi motívumok alatt áll, hanem a közélet minden egyéb tényezőinek hatása alatt, melyek közt elég nevezetes szerepe van a „nem adózunk“ féle hagyományoknak s az iskolától való idegenkedésnek is. Ezért tartani lehet attól, hogy a Fejes-féle törekvések elhatalmasodásával ha nem is ellentétes fordulat, de legalább stagnálás fog beállani abban a lassú fejlődésben, melyet a vallás és közoktatásügyi miniszterium költségvetésében tapasztalunk.

A Fejes beszéde annak a veszedelemnek az előérzetére vezethető vissza, hogy a rosszul fizető protestáns iskolák elvesztik legjobb tanáraikat, a kiket tekintettel a tanárhiányra, az állam szívesen alkalmaz a maga iskoláiban. Ezért kiált oda az államnak, hogy álljon meg a tanárok javadalmazásában. E mellett jól tudja Fejes, hogy a pataki tanárok kívánságának eleget lehet tenni az államsegély igénybe vételével. Ámde az bizonyos mértékben az autonomia esorbitásával jár. Tisza Kálmán mondta, hogy meg kell őrizni legalább egy-két prot. főiskola önállóságát az állami beavatkozástól. De az önállóság mellett fel kell venni a versenyt az állami iskolákkal. Ily értelemben mi is a legmelegebben pártoljuk a prot. iskolák régi alapon álló függetlenségét. De úgy értelmezni a prot. függetlenségét, hogy megtartjuk ugyan iskoláinkat, mert szegénységünket elvből el nem adjuk s a kívánatos anyagi és szellemi erő kifejtés helyett rákiabálunk az államra, hogy némitsa el az orsz. középisk. tanáregyesületnek anyagi kérdésekre irányzott mozgalmait, mert ha így megy, mi protestánsok a versenyt nem győzzük: köszönjük, de ebből a függetlenségből nem kérünk.

Mi a protestáns főiskolák önállóságát nem a tanárok korgó gyomrára s rongyos ruhájára alapítva kívánók látni.

A Budapesti Hirlap: Rosz politika ok nélkül megtámadni az egész magyar tanárságot, mikor most is kevés a tanár s különösen kevés a prot. iskolákban. Hiszen egy ref. gymnasiumnak e percben is hét tan- széke van pályázat alatt! A református tanártestületek már evek óta csak a szerzetes-rendek rovására tudnak

kiegészülni. Nem tagadjuk, hogy nagy sikereket lehet elérni azon a téren, hogy ezzel a legujabb politikával elkedvetlenítik embereiket. De azt is tudjuk s bár nem vagyunk protestánsok, de mert magyar emberek vagyunk, fájlalni fogjuk, hogy ha ezen az úton járnak, el fog jönni az idő, mikor az ő ősi iskoláik elsorvadnak s a pataki kollegium híres katedráin az Erdélyi Jánosok helyét a szellemi törpék fogják betölteni.

A Budapesti Napló: Csak nagyjában kellene vázolnunk a tanár vállára nehezedő rengeteg munkát és rögtön kitünnék, hogy ennek a nagy munkának aránytalanul kicsi a dotációja. Kivánságuk teljes jogosságát nem dönti meg semmiféle összehasonlítás. A nemzet legdrágább kincsét, a jövődjét bizza az iskolára, a tanárnak és a tanítónak tehát minden legcsekélyebb anyagi gond nélkül kellene hivatását végeznie. S ha már a testet-lelket ölö munkát érdeme szerint meg nem fizethetjük; legalább ismerjük el, hogy a tanároknak és a tanítóknak a kivánsága méltányos.

A Magyar Nemzet: A református egyház vezetői a tanügy iránt ilyen szűkkeblű felfogást soha sem tanusítottak s a felekezeti tanárok anyagi ellátása semmivel sem jobb, mint az állami tanároké, hogy pedig ezen segíteni kell, azt elismerte a kormány, a parlament s a közvélemény egyaránt.

A Debreceni Ellenőr: A református papság eddig soha sem nézte irigységgel a vele közös célokat szolgáló tanárság anyagi boldogulását s nem tesszük fel, hogy Fejes István viselkedése ily tisztátalan forrásból eredne. De a tények gondolkodóba ejtenek, feltjük a református tanügyet az egyház illetén elbánásától s vigyázzon az a felfogás, mely a papság személyes érdekeit az iskola érdekei fölé kívánja helyezni, mert ennek eredménye más nem lehet, mint az, hogy az iskola felszabadítja magát az egyház gyámködsége alól s elszakad az egyháztól, melynek eddig veteményes kertje volt.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny: A miskolci támadásnak nincs nagy jelentősége. Separatum votum, melyre az alkalom is erőszakos. A tényállás az, hogy a konvent felhívta az egyházkerületet, hogy a pataki tanárok fizetését emelje fel s a tanárok maguk is felirtak az egyházkerülethez. Ez a bizonynyal nem szerénytelen kivánság adott okot arra, hogy a felszólaló megtámadja és önző érdekek hajszolásával vádolja az egész magyar tanárságot és meghurcolja a tanáregyesületet. Szóval nem a közvélemény nyilatkozott itt meg a beszédet kísérő tetszésben sem, hanem az érdekelt fél hangulata. Csak azt lehet csodálni, hogy a közgyűlésen e vádak elnöki óvás nélkül hangozhattak el, kivált mikor a tanárság országos egyesülete nem is tartozik az egyházkerület illetékessége alá, sem abban a helyzetben nem volt, hogy tőle valamit kérjen. Csodálni lehet, hogy egy nevezetes főiskola egyik elöljárója mily rosszul van tájékozva a felől, hogy a tanárok országos egyesülete milyen irányban dolgozik; hogy egy híres főiskola elöljárója, a ki tiszténél fogva tanügyi ember, nem tud azokról a paedagogiai s didaktikai termékeny eszmecserékről, melyek köreinkben folynak s azokról a kulturális törekvésekről, melyekre a tanárság annyira önzetlen munkát áldoz. S még elképzelhetlenebb az a bátorság, melylyel ily nyilvánvaló tényeket letagad és egy egyesületet meghurcol. Azzal a naiv állítással pedig, hogy Magyarországon a tanári pálya a legirigylendőbb, próbálja a felszólaló úr hatást csinálni nem az egy-

házkerület előtt, mely e kérdésben pénzbelileg érdekelve van, hanem a pályaválasztó szülők előtt!!

De elég lesz a szemelvényekből ennyi. Ebből is meglátszik, hogy Fejes István ezzel a szereplésével micsoda dicsőséget szerzett magának és a magyar református egyháznak.

— **A debreceni tanári kör gyűlése.** Az országos középiskolai tanáregyesület debreceni köre f. évi junius hó 1-én a tagok élénk részvételével gyűlést tartott. A gyűlés iránt való érdeklődést a napirendre kitűzött tárgy: dr. *Kardos Albert*nak a határozók tanáról szóló felolvasása mellett fokozta annak a szükségnek az általános érzése is, hogy a Fejes István tól a tiszáninneri ref. egyházkerület miskolci közgyűlésén az országos középiskolai tanáregyesület ellen intézett támadás első sorban a debreceni tanári kör részéről utasíttassék vissza. Az erkölcsi kötelességen kívül jogcímet is adott a körnek erre az a körülmény, hogy a debreceni tanári kör fenállása óta általánosan elismert buzgó és eredményes munkálkodást fejt ki a középiskolai tanításügy kérdéseinek tisztázása körül s hogy abban a szellemi mozgalomban, a mely a tanárságot a legutolsó három év alatt elfoglalta: a tanterv-revisió előkészítésében vezérszerepet vitt. *Dóczi Imre* elnök megnyitó beszédében szóvá is tette a miskolci esetet s erre vonatkozólag a következőket mondotta:

Meg kell emlékeznünk egy országos feltűnést keltett nyilatkozatról, mely csak pár héttel ezelőtt a tiszáninneri ref. egyházkerület miskolci közgyűlésén a kerület egyik papi vezérférfia ajkáról hangozott el. Ez a nyilatkozat mig egyfelől nagyon szűk látókörre valló felfogással hamis világitásban tüntette fel a tanárság anyagi helyzetét, addig másfelől msgrágalmazta az országos középiskolai tanáregyesületet azzal, hogy egyébbel sem foglalkozik, mint a tanárság anyagi helyzetének javítását célzó törekvésekkel. Ez a nyilatkozat a milyen tetszéssel találkozott a kerületi közgyűlés bizonyos köreiben, éppen olyan megbotránkozást idézett elő a magyar közművelődés minden igaz barátja lelkében. E meglepő támadásnak első hatása alatt mindnyájan éreztük, hogy e meghurcolás ellen első sorban nekünk a debreceni tanári körnek kell sorompóba lépünk, annyival inkább, mert a kínos hatást fokozta még az is, hogy tőlünk nem is sejtett okból és célzattal a támadásba be volt vonva egyesületünknek nagyérdemű elnöke *Beóthy Zsolt* is, a kinek a vezetése alatt valóssággal ujjá született a tanáregyesület s a magyar közművelődésnek oly tényezőjévé lett, mely a magyar közoktatásügyi politika irányítására is befolyást gyakorol. Azonban a napi sajtó, melynek nyilatkozatai közül különösen a Budapesti Hirlapé és az Egyetértésé tűnnek ki, oly egyértelműséggel, méltósággal, a tanügynek és a közművelődés ügyének oly meleg szeretetével utasította vissza az alaptalan és méltatlan támadást, hogy ezzel elismerésünket és tiszteletünket a legnagyobb mértékben kiérdemelte. De különös melegséggel kell megemlékeznünk a Debreceni Protestáns Lapról, mely a támadásnak komoly és energikus visszaverésével nemcsak elismerésünket nyerte meg, de hálára és köszönetre is kötelezett bennünket azzal, hogy rólunk, tanári körrel levette a részletesebb védekezés feladatát. Indítványozza, hogy a kör gyűlése fejezze ki a hazai sajtónak, különösen pedig a Debreczeni Protestáns Lapnak meleg köszönetét.

A gyűlés az elnök indítványát egyhangú helyesléssel elfogadta.

Ezután dr. *Kardos Atbert* olvasta fel a határozókról szóló, eleven tollal megírt szakszerű értekezését, a melyben a Szinnyi-féle tárgyhatózók ellen és a határozóknak a cselekvés mozzanataira alapított felosztása (eredet-, folyamat- és véghatározók) ellen foglal állást. A philológiának és az iskolai nyelvtanításnak ez érdekes kérdéséhez dr. Gulyás István és Dóczy Imre szólottak hozzá. Dr. Gulyás egyetért az előadóval a tárgyhatózókra nézve, a határozóknak a cselekvés mozzanataira alapított felosztását azonban erősen és eredeti felfogással védelmezi az előadó nézeteivel szemben. *Dóczy Imre* constatálja, hogy a határozók osztályozásának kérdése még ma is megoldatlan kérdés s miután néhány szakszerű észrevételt tesz az előadásra, köszönetet mond az előadónak, hogy e fontos kérdés napirenden tartásához felolvasásával hozzájárult.

— **Fertőző betegségek ellen**, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát szives olvasóink figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.”

— **Egyéves önkéntességre előkészítő iskola.** Az egyéves önkéntesi jog tudvalevőleg bizonyos iskolák (gymnasium, reáliskola stb.) elvégzéséhez van kötve. De lehetnek egyéves önkéntesek az oly ifjak is, a kik nem végeztek el azokat az iskolákat, ha t i. még sor alatt nem állottak és a megkivánt fölvételi vizsgát leteszik. Van Debrecenben egy iskola, a mely az ilyen ifjakat, tekintet nélkül foglalkozásukra és előképzettségükre, a felvételi vizsgálatra előkészíti. Az iskola állami felügyelet alatt áll. Igazgatója Lichtblau Albert a ki készséggel és díj nélkül szolgál felvilágosítással.

TARTALOM-JEGYZEK: Jövel Szentlélek! Dr. Erdős József. — A hitelvekhez való ragaszkodás ápolása. G. Szabó Mihály. — Tárca: CXXXVII. Zsoltár. Erdélyi Imre. — Enek a munkáról. S. Szabó József. — Tanügy: Középiskoláink és a magyar Alföld. Faragó János. — Irodalom. — Nekrológ: Zámory Béla emléke. Sütő Áron. — Adatok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő nagykárolyi ev. ref. egyház történetéhez. Asztalos György. — Különírték.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázat

a dunántuli ev. reform. egyházkerület *pápai főiskolájának* *theologiai akadémiájában* halálózás folytán üresedésbe jött *történeti tanszék*re, melynek évi javadalma 3000 korona törzsfizetés, 600 korona lakbér, 200 korona ötödéves korpótlék 5-ször.

Pályázhatnak azon ev. reform. vallású, magyar honosságú lelkészek, kik a Konvent által megállapított theol. akadémiái tanári minősítéssel bírnak.

A megválasztott köteles heti 11 órán a ker. egyháztörténelmet, az ó és újszövetségi kánon történetét, magyar prot. egyháztörténelmet és theol. encyclopaediát előadni, tanszékét szakmája körébe tartozó értekezéssel megválasztása után, a mi a f. évi szeptemberi közgyűlésén fog megtörténni, lehetőleg azonnal, legkésőbb azonban f. évi október 1-én elfoglalni.

A pályázati kérvények a képesítettséget, eddigi szolgálatot, a családi és egészségi állapotot feltüntetendő

bizonyítványokkal és születési anyakönyvi kivonattal felszerelve *folyó évi junius hó 25-dikéig* adandók be *Antal Gábor püspök úrhoz* Rév-Komáromba.

Ó-Szőny, 1900. május 25.

Dr. Darányi Ignác.
vil. főisk. gondnok.

Czike Lajos.
egy. főisk. gondnok.

Pályásat hirdetés.

A debreceni ev. ref. egyház felsőbb leányiskolájánál s az ezzel kapcsolatos tanítónőképezdénél *tor-nássat-szépírá-s és rajstanítónői* állásra pályázat hirdettetik.

Heti órák legmagasabb száma 24.

Javadalmazás: 1200 korona fizetés, 300 korona lakbér, öt izben 120 koronás ötödéves korpótlék, melyek évnegyedes részletekben előlegesen fizettetnek.

A megválasztott az országos tanítói nyugdíj- és gyámintézet jogosult és kötelezett tagja.

Pályázhatnak polgári iskolára képesített ev. ref. vallású tanítónők azon kötelezettséggel, hogy, ha az álláshoz kötött szakcsoportoknak csak egyikéből bírnának oklevéllel, a másik szakcsoportból egy év alatt polgári iskolákra képesítő oklevelüket megszerzik.

Keresztlevéllel, képesítő oklevéllel, erkölcsi, egészségí, esetleg szolgálati bizonyítványokkal felszerelt kérvények *junius hó 25-dikének délután 5 órájáig* Dóczy Gedeon igazgató-tanárhoz juttatandók.

A megválasztott köteles állását folyó évi szept. hó első napján elfoglalni s ezt az iskolai év folyamán el nem hagyhatja.

Kelt Debrecenben, az 1900. évi május hó 31-én.

Kiss Albert,
az igazgató-tanács elnöke.

Pályásati hirdetés.

A debreceni ev. ref. egyház felsőbb leányiskolájánál s az ezzel kapcsolatos tanítónőképezdénél a *neveléstani tanszék*re pályázat hirdettetik.

A heti órák legnagyobb száma 20.

Javadalmazás: 2400 korona fizetés, 600 korona lakbér, öt izben 200 koronás ötödéves korpótlék, melyek évnegyedes részletekben előlegesen fizettetnek.

A megválasztott az 1894. évi XXVII. t.-c. alapján létesített országos nyugdíj- és gyámintézetnek jogosult és kötelezett tagja.

Pályázhatnak középiskolákra képesített ev. ref. vallású tanárok vagy tanárjelöltek. Előny nyújtatik azoknak, kik theológiai tanfolyamot végeztek, esetleg segédlelkészi vagy lelkészi oklevéllel is bírnak.

Tanárjelöltek megválasztásuk esetén a középiskolai képesítésről szóló oklevelet egy év alatt megszerezni kötelesek és csak ennek megszerzése után állandósíthatnak.

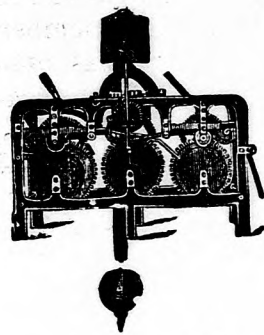
Keresztlevéllel, képesítő oklevéllel, netalán eddigi

szolgálatról, a hadkötelezettségi viszonyról szóló igazolványokkal, egészségi bizonyítvánnyal felszerelt kérvények *junius hó 25-dikének délután 5 órájáig* Dóczy Gedeon igazgató tanárhoz juttatandók.

A megválasztott köteles állását folyó évi szept. hó első napján elfoglalni, a neveléstani tantárgyakon kívül human tantárgyakat a fent megjelölt óraszámig tanítani; állását az iskolai év folyamán el nem hagyhatja.

Kelt Debrecenben, az 1900. évi május hó 31-én.

Kiss Albert,
az igazgató-tanács elnöke.

Torony-órák,
palota,
városházi, gyári- és
laktanya-órák
berendezését

a legelőnyösebben eszközli

Meyer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár gőzerő berendezéssel
BUDAPEST, VII., Kazinczy-utca 3. szám.
Képes árjegyzékek és költségjegyzékek bérmentve.

Az összes gyógytudományok tudora

DR. NAGEL ZSIGMOND

FOGORVOS

(SPECIALISTA)

Piacz-utca 49. sz.

Foghuzás érzéstelenítés mellett.

Fogtömések: arany, platina, ezüst és cementtel.

Egyes műfogak és teljes műfogsorok
arany kautsuk, platina és alumínium alapon, csapfogak gyökérbe illesztve és koronák a legszabatosabb kivitelben.

Kedvezményes árak
falusi lelkészeknek és tanítóknak.

„Egy új reformáció küszöbén“

című könyvre nézve, hozzánk falusi lelkészek és tanítók részéről beérkezett levelek arról győztek meg, hogy a könyv terjedésének előmozdítására szánt eddigi föltételek, *falusi lelkészek és tanítókra nézve*, nem megfelelőek, nem pedig azért, mert a falun lakó lelkészek és tanítók tömegesebb megrendelésre társat nem kereshetvén a négy korona pedig a legtöbbnek sok levén elmaradnak könyvtől. Többben véleményt is küldenek, melyek közül a következőket fogadjuk el:

Egy példány 4 korona; két példány 6 korona; három példány 8 korona; négy példány 10 korona; hat példány 12 korona. Falusi lelkészek és tanítóknak egy példány 2 korona 50 fillér. És mind ez bérmentve.

Egy új reformáció küszöbén
kiadóhivatala
BUDAPEST,
VII., Rottenbiller-utca 1.

A fuvarkérdés meg van oldva!

Erről minden lelkész és tanító meggyőződhetik, ha szakít az előítéletekkel és

KERÉKPÁRT

szerez magának. Én már három év óta használom és e nélkül nem is oldhatnám meg feladatomban. Épen ezért ajánlom a kerékpárt lelkész és tanító társaimnak. A kik ezt az ajánlatomat figyelembe veszik, forduljanak hozzám (Budapest, VI. ker. Izabella-utca 71.) s bárkinek azonnal megküldöm a legjobb minőségű és a célnak legjobban megfelelő kerékpárt.

Péntek Ferenc.

HÖNIG FRIGYES

GŐZÜZEMRE BERENDEZETT HARANG- ÉS ÉRCÖNTŐDÉJE,
SZIVATTYU GYÁRA.

ARAD, RÁKÓCY-UTCA, 11.—28. SZÁM.

ALAPITTATOTT 1840-BEN.

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben.

Ajánlja 10 évi jótállás és a legkedvezőbb fizetési feltételek mellett saját találmányu

CS. ÉS KIR. SZABADALMAZOTT

HARANGJAIT,

melyeknek előnye az, hogy bármely más haranggal szemben egyes ugyanazon erős és mély hangu harang előállításánál

20—30% ércsúly megtakarítás éretik el.

Forgatható vas harang felszereléseit és vas harang állványokat, melyeknek alkalmazásánál a harangok a megrepesztől megóvatnak s a legnagyobb harangok is lódíthatók anélkül, hogy a tornyot megingatnák.

Régi harangoknak forgatható vaskoronára való átalakítását. Repedt harangoknak újra öntését, vagy csekély felülízetés mellett új harangokkal való becserélését.

Költségvetések s képes árlapok kívánatra díjmentesen küldetnek.

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmulaszthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchényi-utca 1805. szám alatt volt, 1899. év november hó 1-től

Darabos-utca 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálok munkámmal s magam is, mint református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra főrekszem.

Továbbra is szives pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.